

เอกสารประกอบการศึกษาดูงานของคณะกรรมการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา

วันอังคารที่ 17 มิถุนายน 2551

ณ สถาบันพระปกเกล้า

การมีส่วนร่วม : แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ

ดร.ถวิลวดี บุรีกุล

คำนำ

หนังสือเล่มนี้ จัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอแนวคิดเบื้องต้นของการมีส่วนร่วม ตลอดจนเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยคาดว่าผู้อ่านจะเกิดความรู้ความเข้าใจถึงเรื่องของการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและสามารถนำไปสู่การประยุกต์ใช้ได้ต่อไป

สถาบันพระปกเกล้า ซึ่งเป็นสถาบันวิชาการที่มุ่งมั่นเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย จึงเห็นประโยชน์การถ่ายทอดความรู้ในเรื่องของการมีส่วนร่วม จึงขอให้ ดร.ถวิลวดี บุรีกุล จัดทำเอกสารนี้เพื่อใช้ในการเรียนการสอนของสถาบันและเผยแพร่สู่ผู้สนใจ เพื่อเข้าใจเรื่องการมีส่วนร่วมอย่างง่าย ๆ อีกด้วย อนึ่งหากมีข้อบกพร่องประการใด ขอน้อมรับด้วยความเต็มใจและจะนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขในโอกาสต่อไป

สถาบันพระปกเกล้า

บทนำ

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเจตนารมณ์หลักของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 22540 และต่อเนื่องมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และมีบัญญัติอยู่ในกฎหมายต่างๆ อีกมากมาย อีกทั้งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พุทธศักราช 2546 ก็ได้ให้ความสำคัญของการให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางให้มีการปฏิรูประบบราชการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดินอีกด้วย

อย่างไรก็ดี แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม ได้มีผู้นำไปตีความและนำไปสู่การปฏิบัติในระดับที่แตกต่างกัน อีกทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องอีกหลายๆ ฉบับ ยังไม่ออกมาทำให้ประชาชน เข้าราชการ และกลุ่มบุคคลต่างๆ อาจไม่ทราบถึงเครื่องมือที่เหมาะสมในการมีส่วนร่วม อีกทั้งช่องทางในการเข้าถึงกระบวนการมีส่วนร่วมยังสับสน ไม่ทราบว่า มีหรือยังไม่มี อันนำมาสู่การขาดโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ในส่วนนี้ จึงเป็นการนำเสนอเรื่องของทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของประชาธิปไตยอย่างมีส่วนร่วม โดยการมีส่วนร่วมจัดเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยสำคัญที่แสดงความเป็นประชาธิปไตย

การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 (2525-2529) เป็นต้นมา และรัฐได้ใช้การมีส่วนร่วมนี้เป็นเครื่องมือให้ประชาชนเข้าร่วม โครงการของรัฐ โดยที่คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมมีจำนวนมากแต่ก็ไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งในแง่การเมืองการปกครองที่เห็นว่า การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย และยังคงเป็นการปูพื้นฐานมั่นคงสำหรับวิวัฒนาการไปสู่การปกครองตนเองของท้องถิ่นได้ในบั้นปลาย และได้กล่าวถึง จุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เริ่มต้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมที่แต่ละคนมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องและสนใจเป็นเรื่อยๆ ไป เช่น การสร้างแหล่งกักเก็บน้ำฝน การศึกษา การสาธารณสุข เป็นต้น ข้อสำคัญกิจกรรมเหล่านี้ จะต้องสัมพันธ์กับปัญหาและความต้องการของชาวบ้าน

การมีส่วนร่วมยังอธิบายได้ในหลายมิติ ทั้งในแง่ของมิติความลึกทั้งในเชิงกว้าง

1) การมีส่วนร่วมในความหมายที่แคบ คือ การพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจโดยประชาชนต่อโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะต่างๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาชาติแต่ไม่ได้หวังจะให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการ หรือวิจารณ์เนื้อหาของโครงการ

2) การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้าง หมายถึง การให้ประชาชนในชนบทรู้สึกตื่นตัวเพื่อที่จะทราบถึงการรับความช่วยเหลือและตอบสนองต่อโครงการพัฒนา ขณะเดียวกันก็สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่น

3) ในเรื่องของการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินผลโครงการนั้นๆ ด้วย

4) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้นอาจเข้าในอย่างกว้างๆ ได้ว่า คือ การที่ประชาชนได้เข้าร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการตัดสินใจต่างๆ ในเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อเขา

5) การมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนจะมีทั้ง สิทธิ และหน้าที่ ที่จะเข้าร่วมในการแก้ปัญหาของเขา มีความรับผิดชอบมากขึ้นที่จะสำรวจตรวจสอบความจำเป็นในเรื่องต่างๆ การระดมทรัพยากรท้องถิ่น และเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ๆ เช่นเดียวกับการก่อตั้งและดำรงรักษากลุ่มต่างๆ ในท้องถิ่น

6) การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเป็นกระบวนการดำเนินการอย่างแข็งขัน ซึ่งหมายถึงว่า บุคคลหรือกลุ่มที่มีส่วนร่วมนั้นได้เป็นผู้มีความริเริ่มและได้มุ่งใช้ความพยายามตลอดจน ความเป็นตัวของตัวเองที่จะดำเนินการตามความริเริ่มนั้น

7) การมีส่วนร่วม คือ การที่ได้มีการจัดการที่จะใช้ความพยายามที่จะเพิ่มความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่างๆ ในสภาพสังคมนั้นๆ ทั้งนี้โดยกลุ่มที่ดำเนินการ และความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการนี้ไม่ถูกควบคุมโดยทรัพยากรและระเบียบต่างๆ

อย่างไรก็ดีในปัจจุบันมีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมที่ทำให้เข้าใจง่ายขึ้นคือ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน ซึ่งเป้าหมายของกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน ก็คือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณชนและให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อ โครงการที่นำเสนอหรือ นโยบายรัฐ และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับทุกคน (Creighton, วันชัย วัฒนศัพท์, ผู้แปล, 2543, น.19) การมีส่วนร่วมของประชาชนยังจัดเป็นรูปแบบหนึ่งของแนวความคิดในการกระจายอำนาจจากส่วนกลางมาสู่ส่วนท้องถิ่น เพราะประชาชนในท้องถิ่น คือ ผู้ที่รู้ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นตนเองดีกว่าผู้อื่น การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นการเปิดกว้างในความคิดเห็นโดยการสื่อสารสองทางในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประชาชน ซึ่งในแต่ละประเด็นนั้นไม่สามารถใช้เกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่งมาตัดสินใจได้เหมือนกัน

เงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนมี 3 ประการ คือ

- 1) **ต้องมีอิสรภาพ** หมายถึง ประชาชนมีอิสระที่จะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ การเข้าร่วมต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ การถูกบังคับให้ร่วมไม่ว่าจะในรูปแบบใดไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม
- 2) **ต้องมีความเสมอภาค** ประชาชนที่เข้าร่วมในกิจกรรมใดจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้เข้าร่วมคนอื่นๆ
- 3) **ต้องมีความสามารถ** ประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายจะต้องมีความสามารถพอที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมนั้นๆ หมายความว่า ในบางกิจกรรมแม้จะกำหนดว่าผู้เข้าร่วมมีเสรีภาพและเสมอภาค แต่กิจกรรมที่กำหนดไว้มีความซับซ้อนเกินความสามารถของกลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วมย่อมเกิดขึ้นไม่ได้

มีเช่นนั้น ต้องเสริมสร้างความสามารถของประชาชนให้มีความสามารถเข้าร่วมได้

ส่วนองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมมี 3 ด้าน คือ

- 1) ต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายชัดเจน การให้ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมหนึ่งๆ จะต้อง มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจดีกว่าควรเข้าร่วมหรือไม่
- 2) ต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่าควรเข้าร่วมหรือไม่
- 3) ต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมาย อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปกลุ่มบุคคลเป้าหมายมักถูกจำกัด โดยกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้วโดยพื้นฐาน

ทั้งนี้ มักพิจารณาผู้เข้าร่วมจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ซึ่งเป็นกลุ่มผู้อาจได้รับผลกระทบทั้งทางบวก และลบ เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม ตลอดจน ผู้สนใจอีกด้วย

โดยแท้จริงนั้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจจะไม่สามารถกระทำได้ในทุกๆ ประเด็น ดังนั้น จึงมีแนวทางต่างๆ ไปบางประการเกี่ยวกับประเด็นที่ควรใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ประเด็นต่างๆ ที่ต้องการกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ (วันชัย วัฒนศัพท์, ผู้แปล, 2543, น.43-45)

- 1) การตัดสินใจและผลกระทบที่สำคัญ
- 2) การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อบางคนมากกว่าคนอื่น
- 3) การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของบางคนหรือกลุ่มคนที่มีอยู่เดิม
- 4) การตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความขัดแย้งอยู่ก่อนแล้ว
- 5) ความจำเป็นเพื่อให้มีการสนับสนุนต่อผลการตัดสินใจ

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีอยู่ในเกือบทุกกิจกรรมของสังคมขึ้นอยู่กับความสนใจและประเด็นในการพิจารณา แต่มีเงื่อนไขพื้นฐานในการมีส่วนร่วมว่าประชาชนต้องมีอิสรภาพ ความเสมอภาคและความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้การมีส่วนร่วมต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย ต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย และต้องมีกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) จึงเป็นการกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ รวมทั้ง การจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ รวมตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นกระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้ เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เป็นการสร้างฉันทามติ และทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ อีกทั้งช่วยหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าใน "กรณีที่ย่ำแย่ที่สุด" ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม และช่วยให้ทราบความห่วงกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชน รวมทั้ง เป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน (วันชัย วัฒนศัพท์ ผู้แปล, 2543, น.25-28)

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนและส่งเสริมธรรมาภิบาล ตลอดจนการบริหารงาน หากการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้นเพียงใดก็จะช่วยให้มีการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร และทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการป้องกันนักการเมืองจากการกำหนดนโยบายที่ไม่เหมาะสมกับสังคมนั้นๆ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นการสร้าง

ความมั่นใจว่าเสียงของประชาชนจะมีคนรับฟัง อีกทั้งความต้องการหรือความปรารถนาของประชาชนก็จะได้รับการตอบสนอง

ระดับขั้นและเครื่องมือของระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

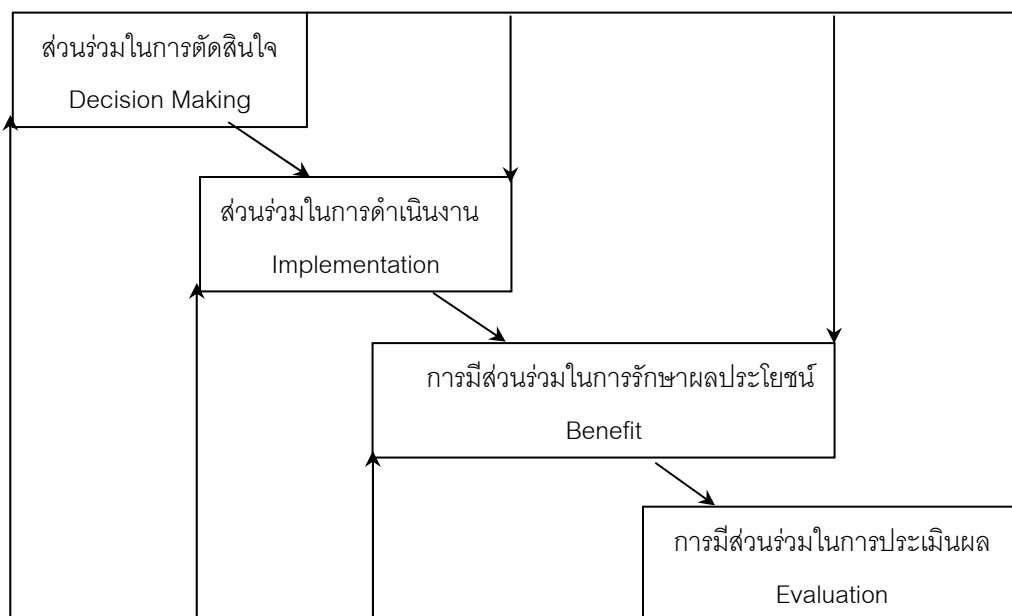
ระดับขั้นของการมีส่วนร่วมมีหลายระดับ และนักวิชาการต่างๆ ได้กำหนดไว้หลากหลายแต่ในสาระสำคัญมีความคล้ายกันซึ่งจะขอนำเสนอโดยสังเขป ดังนี้

Cohen และ Uphoff (1980, p.219-222) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ระดับ คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making)
- 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation)
- 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefit)
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

เพื่อช่วยให้เข้าใจระดับขั้นของการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen และ Uphoff ได้ง่ายขึ้น จึงขอนำเสนอวงจรของการมีส่วนร่วมดังปรากฏในรูปต่อไปนี้

รูปที่ 1 แสดงวงจรการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen และ Uphoff

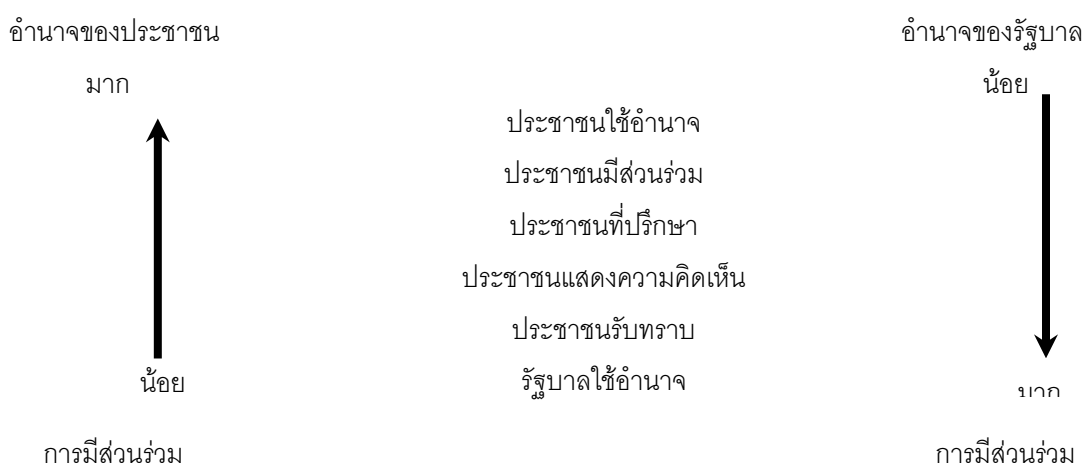
การให้ประชาชนมีส่วนร่วมนั้นสามารถทำได้ในหลายระดับ ขึ้นอยู่กับรัฐบาลแต่ละยุคว่าจะให้ความสำคัญต่อประชาชนมากน้อยต่างกัน คือ

- 1) ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจ

หมายถึงให้ประชาชนเข้าจัดการหรือดำเนินการเอง โดยไม่มีการติดต่อกับรัฐบาลก่อนซึ่งอาจมีการโต้ตอบจากรัฐบาล ตัวอย่างเช่น การตั้งศาลเคีย การเดินขบวน การเข้ายึดสถานที่ของทางราชการเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม เป็นต้น โดยในรูปที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชนกับอำนาจของรัฐบาลซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงลบต่อกัน กล่าวคือ ถ้าประชาชนมีส่วนร่วมมากรัฐบาลก็จะมีอำนาจน้อยลงหรือในทางกลับกัน

รูปที่ 2 การให้ประชาชนมีส่วนร่วม

ที่มา : ปราณี พันธุมสินชัย,ใน สมฤดี นิโครวัฒน์ยังยง และคณะ , บรรณาธิการ, 2536, น.410

2) ประชาชนและรัฐบาลร่วมกันแก้ปัญหา โดยมีอำนาจเท่าเทียมกัน ตัวอย่างเช่น โครงการทำความสะอาดหมู่บ้าน การสร้างถนน และขุดบ่อน้ำในหมู่บ้าน เป็นต้น

3) ประชาชนเป็นที่ปรึกษา หมายถึง รัฐบาลขอความคิดเห็นจากประชาชน และตั้งใจที่จะกระทำการตามความเห็นนั้น แต่ก็ยังมีอำนาจที่จะไม่รับความคิดเห็นนั้นไปปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น การตั้งคณะกรรมการเพื่อการประสานงานระหว่างประชาชนและส่วนราชการ การแต่งตั้งคณะที่ปรึกษา การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเฉพาะกลุ่ม เป็นต้น

4) ประชาชนแสดงความคิดเห็น รัฐบาลให้โอกาสประชาชนได้แสดงความคิดเห็นในบางเรื่อง แต่มักจะไม่นำความเห็นไปปฏิบัติและยังมีอำนาจที่จะไม่รับฟังความคิดเห็นนั้น ตัวอย่างเช่น การประชุมใหญ่ที่ให้โอกาสประชาชนทุกคนได้แสดงความคิดเห็น การขอความเห็นในกฎระเบียบที่กำลังจะนำออกมาใช้

5) ประชาชนรับทราบ เป็นการแถลงข่าวสารและ/หรือมติของรัฐบาลให้ประชาชนได้ทราบ ประชาชนอาจมีปฏิริยาโต้ตอบหรือไม่ก็ได้ เช่น การแถลงถึงโครงการต่างๆ ที่รัฐบาลได้มีมติให้ดำเนินการ การริเริ่มกฎหมายต่างๆ และการเวนคืนที่ดิน เป็นอาทิ

6) รัฐบาลใช้อำนาจ กล่าวคือ รัฐบาลใช้อำนาจจัดการโดยไม่แจ้งให้ประชาชนทราบล่วงหน้า ตัวอย่างเช่น การสืบสวน จับกุมผู้กระทำผิดกรณีต่างๆ โดยไม่แจ้งให้ทราบล่วงหน้า เป็นต้น

จากการศึกษาลำดับขั้นของการให้ประชาชนมีส่วนร่วมนั้น พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมดำเนินการ และมีส่วนร่วมสนับสนุน ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมีหลายระดับขึ้นอยู่กับความสำคัญของรัฐบาลด้วย ซึ่งสามารถจัดลำดับการมีส่วนร่วมของประชาชนจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้คือ ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจ ประชาชนมีส่วนร่วม ประชาชนเป็นที่ปรึกษา ประชาชนแสดงความคิดเห็น ประชาชนรับทราบ และรัฐบาลใช้อำนาจ

วิธีการแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดของการแบ่งเป็นสำคัญ การแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งได้จากระดับต่ำสุดไปหาระดับสูงสุด ออกเป็น 7 ระดับ และจำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมในแต่ละระดับจะเป็นปฏิภาคกับระดับของการมีส่วนร่วม กล่าวคือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำ จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นไปเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ได้แก่ (1) ระดับการให้ข้อมูล (2) ระดับการเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน (3) ระดับการปรึกษาหารือ (4) ระดับการวางแผนร่วมกัน (5) ระดับการร่วมปฏิบัติ (6) ร่วมติดตามตรวจสอบ และ (7) ระดับการควบคุมโดยประชาชน

1) ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุดและเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้กำหนดนโยบายหรือผู้วางแผนโครงการกับประชาชน เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้กำหนดนโยบายหรือผู้วางแผนโครงการ แต่ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องกับใดๆ วิธีการให้ข้อมูลอาจกระทำได้หลายวิธี เช่น การแถลงข่าว การแจกข่าว การแสดงนิทรรศการ และการทำหนังสือพิมพ์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ตลอดจน การใช้สื่ออื่นๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ สื่อบุคคล และหอกระจายข่าว เป็นต้น

อย่างไรก็ดี เพื่อป้องกันมิให้รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจดุลพินิจในการให้หรือไม่ให้ข้อมูลดังกล่าวแก่ประชาชน จึงควรมีข้อกำหนดให้รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องกระทำและกระทำอย่างทั่วถึงด้วย ยกเว้นข้อมูลบางประเภท เช่น เรื่องเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ เป็นต้น

นอกจากนี้ การให้ข้อมูลแก่ประชาชนจะต้องให้อย่างทั่วถึง ถูกต้อง เทียบตรง ทันการณ์ เข้าใจได้ง่ายและไม่มีค่าใช้จ่ายมาเป็นอุปสรรค ในการได้รับข้อมูลนั้นๆ

2) ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าระดับแรก กล่าวคือ ผู้กำหนดนโยบายหรือผู้วางแผนโครงการเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อมูลมากขึ้น และประเด็นในการประเมินข้อดีข้อเสียชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการริเริ่มโครงการต่างๆ และการบรรยายให้ประชาชนฟังเกี่ยวกับโครงการต่างๆ แล้วขอความคิดเห็นจากผู้ฟัง เป็นต้น

อนึ่ง การรับฟังความคิดเห็นนี้ จะกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ก็ต่อเมื่อประชาชน ผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย ได้มีข้อมูลที่ถูกต้องและพอเพียง

3) ระดับการปรึกษาหารือ เป็นระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สูงกว่าการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นการเจรจากันอย่างเป็นทางการระหว่างผู้กำหนดนโยบายและผู้วางแผนโครงการและประชาชน เพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็นหรือข้อสงสัยต่างๆ เช่น การจัดประชุม การจัดสัมมนาเชิง

ปฏิบัติการ ตลอดจน การเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็น โดยใช้รูปแบบต่างๆ อาทิ การสนทนากลุ่ม และประชาเสวนา เป็นต้น

4) ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าการปรึกษาหารือ กล่าวคือ เป็นเรื่องการมีส่วนร่วมที่มีขอบเขตกว้างมากขึ้น มีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนเตรียมโครงการ และผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ เหมาะสมที่จะใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยาก ซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก เช่น การใช้กลุ่มที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการแก้ปัญหาคัดแย้ง และการเจรจาเพื่อหาทางประนีประนอมกัน การประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วม เป็นอาทิ

- 5) ระดับการร่วมปฏิบัติ เป็นระดับขั้นที่สูงถัดไปจากระดับการวางแผนร่วมกัน คือ เป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบนโยบายหรือโครงการกับประชาชนร่วมกันดำเนินการตามนโยบายหรือโครงการ เป็นขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติร่วมกันดำเนินการตามหรือโครงการร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้
- 6) ร่วมติดตามตรวจสอบ ประเมินผล เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่มีผู้เข้าร่วมน้อย แต่มีประโยชน์ที่ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบสามารถมาคอยติดตามการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ ได้ รูปแบบของการติดตามตรวจสอบหรือประเมินผล อาจอยู่ในรูปแบบของการจัดตั้งคณะกรรมการติดตาม ประเมินผลที่มาจากหลายฝ่าย การสอบถามประชาชน โดยการทำการสำรวจเพื่อให้ประชาชน ประเมิน การประเมินผลนี้ มีความสำคัญมาก เพราะ จะมีผลต่อการพิจารณาจัดสรรประโยชน์ การยุติ หรือคงไว้ ตลอดจนปรับปรุงนโยบายหรือโครงการ
- 7) ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมโดยประชาชน เพื่อแก้ปัญหาคัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น การลงประชามติ เป็นต้น ข้อสังเกตเกี่ยวกับการลงประชามติมี 2 ประการ คือ ประการแรกการลงประชามติจะสะท้อนถึงความต้องการของประชาชนได้ดีเพียงใด อย่างน้อยขึ้นอยู่กับความชัดเจนของประเด็นที่จะลงประชามติและการกระจายข่าวสารเกี่ยวกับข้อดีข้อเสียของประเด็นดังกล่าวให้ประชาชนเข้าใจอย่างสมบูรณ์และทั่วถึงและประการที่สองในประเทศที่มีการพัฒนาทางการเมืองแล้ว ผลของการลงประชามติจะมีผลบังคับให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตาม แต่สำหรับกรณีของประเทศไทย เคยปรากฏ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ผลของการลงประชามติ เป็นเพียงข้อเสนอแนะสำหรับรัฐบาลเท่านั้น ไม่มีผลบังคับให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตามแต่อย่างใด (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 214) และในช่วงเวลาของการใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีได้เคยมีการดำเนินการลงประชามติเลย

อนึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ ในมาตรา 138 โดยเป็นพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ โดยให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดทำร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

อนึ่งในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2549 ระบุว่าเมื่อจัดทำร่างรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จ สภาร่างรัฐธรรมนูญได้เผยแพร่ให้ประชาชนทราบและจัดให้มีการออกเสียงประชามติเพื่อให้ความเห็นชอบแก่ร่างรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ อันเป็นการออกเสียงประชามติเป็นครั้งแรกของประเทศ ในวันที่ 19 สิงหาคม 2549 การออกเสียงลงประชามติปรากฏผลว่าประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยเสียงข้างมากของผู้มาออกเสียงประชามติเห็นชอบให้นำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่มาใช้บังคับ หลังจากนั้นประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติจึงนำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย ให้ประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยสืบไป ทรงพระราชดำริว่า สมควรพระราชทานพระบรมราชานุมัติตามความเห็นชอบเห็นดีของมหาชน

ทั้งนี้ในมาตรา 165 ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ระบุว่าประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งย่อมมีสิทธิออกเสียงประชามติ โดยการจัดให้มีการออกเสียงประชามติให้กระทำได้ในเหตุ ดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีเห็นว่ากิจการในเรื่องใดอาจกระทบถึงประโยชน์ได้เสีย

ของประเทศชาติหรือประชาชน นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีอาจปรึกษาประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานวุฒิสภาเพื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้มีการออกเสียงประชามติได้

(2) ในกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติให้มีการออกเสียงประชามติ

การออกเสียงประชามติตาม (1) หรือ (2) อาจจัดให้เป็นการออกเสียงเพื่อมีข้อยุติโดยเสียงข้างมากของผู้มีสิทธิออกเสียงประชามติในปัญหาที่จัดให้มีการออกเสียงประชามติ หรือเป็นการออกเสียงเพื่อให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีก็ได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ

การออกเสียงประชามติต้องเป็นการให้ออกเสียงเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบในกิจการตามที่จัดให้มีการออกเสียงประชามติ และการจัดการออกเสียงประชามติในเรื่องที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือเกี่ยวกับตัวบุคคลหรือคณะบุคคล จะกระทำมิได้

ก่อนการออกเสียงประชามติ รัฐต้องดำเนินการให้ข้อมูลอย่างเพียงพอ และให้บุคคลฝ่ายที่เห็นชอบและไม่เห็นชอบกับกิจการนั้น มีโอกาสแสดงความคิดเห็นของตนได้อย่างเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการออกเสียงประชามติให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบ

รัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ ซึ่งอย่างน้อยต้องกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการออกเสียงประชามติ ระยะเวลาในการดำเนินการ และจำนวนเสียงประชามติ เพื่อมีข้อยุติ

และในมาตรา 235 คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการ

การเลือกตั้งหรือการสรรหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น แล้วแต่กรณี รวมทั้งการออกเสียงประชามติ ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

นอกจากนี้ในระดับท้องถิ่นยังสามารถจัดให้มีการลงประชามติได้ดังระบุในมาตรา 287 ที่ว่าประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วน

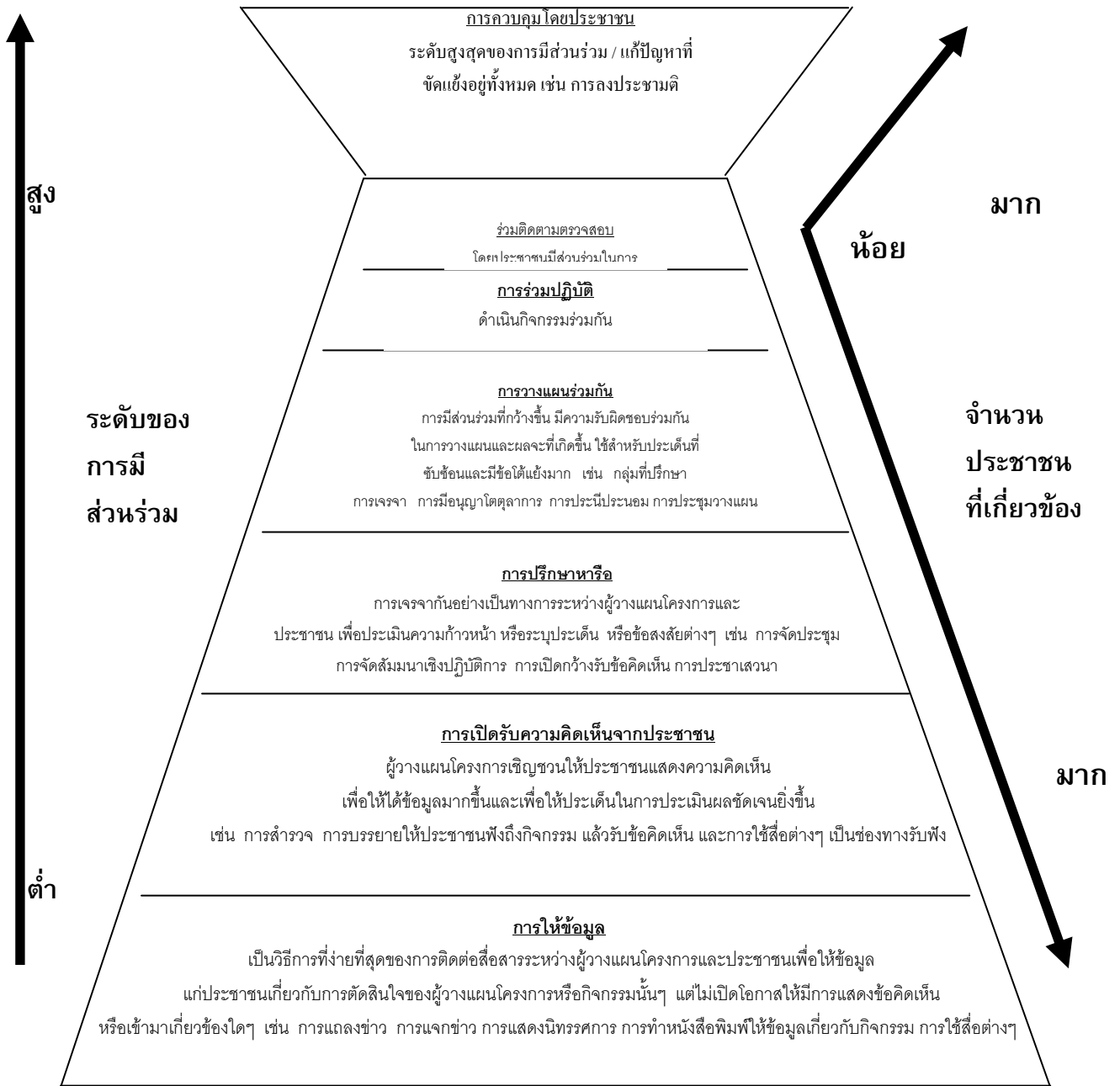
ท้องถิ่นต้องจัดให้มีวิธีการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมดังกล่าวได้ด้วย ทั้งนี้ในกรณีที่ทำกระทำการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นในสาระสำคัญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องแจ้งข้อมูลรายละเอียดให้ประชาชนทราบก่อนกระทำการเป็นเวลาพอสมควร และในกรณีที่เห็นสมควรหรือได้รับการร้องขอจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นก่อนการกระทำนั้น หรืออาจจัดให้ประชาชนออกเสียงประชามติเพื่อตัดสินใจก็ได้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

ดังนั้นประชามติในรัฐธรรมนูญจึงเป็นทั้งแบบที่มีผลบังคับใช้และเป็นการปรึกษาหารือประชาชนก็ได้ ซึ่งต่างจากอดีต และใช้ได้ในทุกระดับของการบริหารราชการแผ่นดิน ทั้งยังเป็นโอกาสที่จะช่วยตัดสินใจปัญหาต่างๆ ได้หากทุกฝ่ายยอมรับกติกาใหม่ แต่ต้องมีกระบวนการให้ข้อมูลที่ถูกต้องเหมาะสม พอเพียงและทันการณ์

ทั้งนี้ การที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมในลำดับสูงขึ้นไปได้ จะต้องมีส่วนร่วมในลำดับต่างๆ ก่อน จึงจะทำให้มีส่วนร่วมมีประสิทธิผล เพราะหากปราศจากข้อมูลประชาชนจะทำหน้าที่ร่วมให้ความคิดเห็นปรึกษาหารือ ร่วมตัดสินใจ ติดตาม ตรวจสอบได้อย่างไร ในการจะแสดงความคิดเห็น นอกจากนี้ การให้ความคิดเห็นที่เหมาะสมอาจดำเนินการหลังจากได้มีเวลาศึกษาข้อมูลมาแล้ว

รูปแบบการรับฟังความคิดเห็น อาทิ การสำรวจโดยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การรับฟังผ่านเวทีประชาชน ผ่านวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ โทรศัพท์ จดหมายหรือกล่องรับความคิดเห็น เป็นต้น

เพื่อช่วยให้เข้าใจระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ความแตกต่างและเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในแต่ละระดับได้ง่ายยิ่งขึ้น จึงได้นำเสนอในรูปแบบต่อไปนี้และแสดงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ด้วยแล้ว

รูปที่ 3 แสดงระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน

โดยสรุปหลักการหรือองค์ประกอบสำคัญของคำว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ได้ดังนี้ คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองและการบริหาร มีการกระจายอำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ในระหว่างประชาชนให้เท่าเทียมกัน อำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ นั้น จะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน มีการเพิ่มการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน กล่าวคือ มีโครงสร้างการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้ มีความโปร่งใส และคำนึงถึงความต้องการทรัพยากรของผู้มีส่วนร่วม และการมีส่วนร่วมของประชาชนมีทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

เนื่องจากประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ โดยที่การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วน (ผู้ที่ได้รับทั้งทางตรง ทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นเชิงบวกหรือเชิงลบ) ได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้ เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เป็นการสร้างฉันทมติ และทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ อีกทั้งช่วยหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าใน ‘กรณีที่ร้ายแรงที่สุด’ ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม และช่วยให้ทราบความห่วงกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชนรวมทั้งเป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนและส่งเสริมธรรมาภิบาล ตลอดจนการบริหารงาน หากการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้นเพียงใดก็จะช่วยให้มีการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร และทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการป้องกันนักการเมืองจากการกำหนดนโยบายที่ไม่เหมาะสมกับสังคมนั้นๆ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นการสร้างความมั่นใจว่าเสียงของประชาชนจะมีคนรับฟัง อีกทั้งความต้องการหรือความปรารถนาของประชาชนก็จะได้รับการตอบสนอง

โดยหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมมีมากมาย นับตั้งแต่หน่วยราชการ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม องค์กรพัฒนาเอกชนและอื่นๆ

วิธีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

วิธีการที่กล่าวถึงต่อไปนี้เป็นตัวอย่างของวิธีการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีความเหมาะสมแตกต่างกันไปตามบริบทของเนื้อหา พื้นที่ ผู้เกี่ยวข้อง ทรัพยากรที่มีและสภาพแวดล้อม

วิธีการ	รูปแบบการดำเนินงาน	จุดเด่น	จุดด้อย	ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ
คณะกรรมการภาคประชาชน (Citizens Juries)	<p>1) ประกอบด้วยผู้ที่ได้รับเลือกจำนวน 12-20 คน เพื่อเป็นตัวแทนกลุ่มย่อยของชุมชน โดยใช้เวลาหลายวันในการประชุมเพื่อหารือเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย</p> <p>2) คณะทำงานรับทราบประเด็นต่างๆ การพิจารณาเรื่องราวที่เกิดขึ้นจากผู้เห็นเหตุการณ์และสืบหาข้อเท็จจริง</p> <p>3) จากนั้นจึงทำการอภิปรายและตัดสินใจ</p>	<p>1) เกิดการรับรู้ ตื่นตัว และมีส่วนร่วมในหมู่ประชาชน</p> <p>2) สนับสนุนประโยชน์ส่วนรวมในลักษณะที่เป็นจุดมุ่งหมายทางด้านสังคม</p> <p>3) ให้อิโกลาในการนำเสนอที่สนใจคิดใหม่ๆ และสามารถวิจารณ์แนวคิดแบบเดิมได้</p> <p>4) ส่งเสริมการแสดงความคิดเห็น</p> <p>5) ส่งเสริมการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน</p> <p>6) เพื่อให้เกิดความชอบธรรมและการควบคุมดูแลเจ้าหน้าที่ของรัฐตามแนวทางประชาธิปไตย</p>	<p>1) ไม่มีอำนาจรองรับเป็นทางการ ขาดความน่าเชื่อถือในการตัดสินใจและการให้ข้อเสนอแนะร่วมกัน</p> <p>2) อำนาจการตัดสินใจอยู่ที่กลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น</p> <p>3) มีค่าใช้จ่ายสูง ผู้เข้าร่วมและผู้จัดใช้เวลาในการบรรลุข้อตกลง</p> <p>4) ปัญหาที่มีอยู่เกิดจากขั้นแรกในการเตรียมการ (ได้แก่ การเลือกคณะกรรมการ การกำหนดระเบียบวาระการประชุม การเลือกพยาน) วิธีแก้ปัญหาคือการนำเสนอ (ใครควรมีส่วนร่วม) การตอบสนอง (หน้าที่ของคณะกรรมการคืออะไร) และการถ่ายโอนข้อมูล (คณะกรรมการรับทราบข้อมูลได้อย่างไร)</p>	<p>1) องค์กรที่ให้การสนับสนุนต้องมีความชัดเจนในเรื่องที่จะให้การสนับสนุน ค่าใช้จ่าย และการปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆที่กำหนด</p> <p>2) คณะกรรมการที่ได้รับเลือกต้องทำงานเพื่อประชาชนไม่ใช่เพื่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือคนใดคนหนึ่ง</p> <p>3) คณะกรรมการควรให้ความสนใจคำถามที่ก่อให้เกิดประโยชน์มากกว่า กระฐู่ในเชิงวิชาการ</p> <p>4) ควรมุ่งเน้นคำถามเกี่ยวกับประเด็นที่เป็นรูปธรรมมากกว่าประเด็นทั่วไปและควรเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับประชาชนส่วนใหญ่</p> <p>5) การกำหนดระเบียบวาระการประชุมซึ่งดำเนินงานโดยคณะทำงานหลักควรมีการกำกับดูแลโดยคณะที่ปรึกษาที่แต่งตั้งโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก</p>

วิธีการ	รูปแบบการดำเนินงาน	จุดเด่น	จุดด้อย	ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ
กลุ่มอภิปราย (Citizens Panels)	<p>1) สมาชิกประกอบด้วยผู้ที่ได้รับเลือกจำนวน 12 คนอาจโดยการสุ่ม โดยมี การประชุมกันเป็นประจำ (เช่นปีละ 4 ครั้ง เพื่อพิจารณาประเด็นและหัวข้อต่างๆจากนั้นจึงลงมติ)</p> <p>2) แนวทางและวิธีการข้างต้นใช้สำหรับเป็นข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน เช่น การให้บริการด้านสาธารณสุขอย่างทั่วถึง</p> <p>3) ดึงนั่นกลุ่มจึงทำหน้าที่เสมือนคณะกรรมการรับเรื่องร้องเรียนให้กับหน่วยงานของรัฐ</p>	<p>1) สักส่วนสมาชิกกลุ่มมีการปรับเปลี่ยนในการประชุมแต่ละครั้ง (ปรับครั้งละ 4 คน) เพื่อให้สมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วม</p> <p>2) มีการจัดกลุ่มอภิปรายมากขึ้นและหาสมาชิกเพิ่มเติม</p> <p>3) ประชาชนได้รับประโยชน์จากการอภิปรายในกลุ่มของตนเองรวมไปถึงเรื่องที่อภิปรายกับสมาชิกในครอบครัวและเพื่อนๆ นอกกลุ่มอภิปราย</p>		
ส่วนวางแผน (Planning Cells)	<p>1) บทบาทหน้าที่คล้ายคลึงกับคณะกรรมการภาคประชาชน</p> <p>2) กลุ่มได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐเพื่อช่วยเหลือในขั้นตอนการตัดสินใจ</p> <p>3) การอภิปรายและข้อเสนอแนะมาจากผู้เข้าร่วมประชุม 25 คน ซึ่งรายงานผลการประชุมจะมีการนำเสนอต่อผู้ให้การสนับสนุน</p>	<p>1) กลุ่มแต่ละกลุ่มมีขนาดเล็กและเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่</p> <p>2) ทุกคนมีโอกาสได้รับเลือกเป็นส่วนหนึ่งในขบวนการนี้</p> <p>3) ทำให้การตัดสินใจของกลุ่มน่าเชื่อถือมากขึ้นเพราะว่ากลุ่มสมาชิกจะต้องปกป้องสถานะของตน</p> <p>4) ผลการตัดสินใจมีการแก้ไขเพิ่มเติมตลอดเวลา</p>	<p>1) เจ้าหน้าที่ที่ท้องถิ่นเป็นผู้ชี้แจงถึงปัญหา</p> <p>2) มีประโยชน์กับปัญหาที่ต้องการการตัดสินใจแตกต่างจากปัญหาอื่นๆ</p> <p>3) ความเชื่อถือและการวางแผนตัดสินใจที่ใช้เวลานานมักเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ</p> <p>4) ไม่สามารถขจัดอคติไปจากขบวนการเผยแพร่ข่าวสาร</p>	<p>1) แผนการสามารถนำมาใช้ได้ทันทีเมื่อวิธีการอื่นไม่ประสบความสำเร็จ</p> <p>2) ต้องเหมาะสมกับสถานการณ์ที่ต้องการการตอบสนองที่รวดเร็ว สำหรับประเด็นเร่งด่วนที่ผลการตัดสินใจเสนอมาส่วนใหญ่มีความเป็นไปได้</p> <p>3) ไม่เหมาะสมกับประเด็นที่ไม่มีมีการตอบรับหรือปฏิเสธ</p>

วิธีการ	รูปแบบการดำเนินงาน	จุดเด่น	จุดด้อย	ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ
	<p>สื่อมวลชน และกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ</p> <p>4) ทั้งนี้และทั้งนั้นผู้ให้การสนับสนุนในระดับท้องถิ่นและระดับชาติจะได้รับผลการตัดสินใจของฝ่ายวางแผนประกอบการพิจารณา</p>	<p>5) กลุ่มสามารถสร้างความเชื่อถือด้วยวิธีประชาธิปไตย</p>		
<p>การลงขันทามติ (Consensus Conference)</p>	<p>1) ผู้เข้าร่วมประชุมมาจากประชาชนหลายสาขาอาชีพประชุมกันเพื่ออภิปรายเนื้อหาที่เป็นวิทยาศาสตร์และวิธีการปฏิบัติงาน</p> <p>2) วิธีการประกอบไปด้วยขั้นตอน 2 ขั้นตอนคือ</p> <p>1. ประชุมกับผู้เชี่ยวชาญและดำเนินการเพื่อหาฉันทมติ โดยเฉพาะกับประชาชนกลุ่มย่อย</p> <p>2. การประชุมระหว่างที่มีการสังเกตการณ์และการสรุปผลที่ออกมาจะมีการนำเสนอต่อสื่อมวลชนและประชาชนทั่วไป</p>	<p>1) การประชาสัมพันธ์หัวข้อการประชุมมีการเสริมเนื้อหาด้านการศึกษา</p> <p>2) วิธีการนี้เป็นประโยชน์ต่อการรับฟังความคิดเห็นที่มาจากบุคคลทั่วไป</p>	<p>1) ขั้นตอนการคัดเลือกขั้นแรกอาจจะไม่สามารถให้หลักประกันมีส่วนร่วมของตัวแทนเพียงขั้นเริ่มต้น</p> <p>2) ขบวนการบริหารเป็นเพียงขั้นเริ่มต้น</p> <p>3) ขั้นตอนดำเนินงานมีรายละเอียดปลีกย่อยซึ่งมีความจำเป็นต้องใช้งบประมาณและทรัพยากรสำคัญอื่นๆ</p> <p>4) การประชุมทุกครั้งอาจต้องมีการรับรองว่าความคิดเห็นมีความชัดเจนในการนำเสนออย่างที่ต้องการ</p>	
<p>การสำรวจความเห็นในเชิงเสนอแนะ</p>	<p>1) วิธีการนี้สนับสนุนการสำรวจความคิดเห็นโดย</p>	<p>1) ทำให้เกิดความเข้าใจความเห็นส่วนรวมและ</p>	<p>1) ค่าใช้จ่าย เช่น ค่าตอบแทน ค่าพาหนะ</p>	<p>1) สามารถก่อให้เกิดความเข้าใจความเห็นของ</p>

วิธีการ	รูปแบบการดำเนินงาน	จุดเด่น	จุดด้อย	ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ
(Deliberating Polling)	เป็นการรวบรวมข้อเสนอแนะ2) การสำรวจนี้มีผลเกี่ยวข้องกับคนกลุ่มใหญ่กว่าคณะกรรมการภาคประชาชน 3) มาตรการที่เป็นสิ่งที่ประชาชนน่าจะพอใจถึงหากทราบข้อมูลและหัวข้อนั้นอยู่ในความสนใจ	วิธีการที่ประชาชนเห็นพ้องต้องกันในการตัดสินใจ 2) ทำให้ได้รับทราบความคิดเห็นจากประชาชนโดยไม่มีกับังคับให้เห็น ด้วยความคิดของส่วนรวม 3) กลุ่มตัวอย่างที่ทำการสุ่มจะมีจำนวนประชากรมาก	เป็นสิ่งสำคัญตลอดจน อาจมีค่าใช้จ่ายที่เป็นค่าตอบแทนการให้ข้อมูล 2) ต้องการเวลาเตรียมการมาก 3) ถึงแม้ว่าขนาดตัวอย่างประชากรมีขนาดใหญ่และใช้วิธีการสุ่ม การเป็นตัวแทนยังไม่สามารถระบุแน่ชัด 4) ต้องการผู้ดำเนินการที่มีความรู้ในด้านนี้	ประชาชนและเป็นส่วนสำคัญในขั้นตอนการให้ประชาชนได้มีโอกาสตัดสินใจ 2) ไม่เหมาะกับการตัดสินใจในกรณีเร่งด่วน 3) เหมาะกับเรื่องที่มีแนวทางเลือกหลายแนวทางและเรื่องที่ประชาชนยังไม่ทราบ

วิธีการ	รูปแบบการดำเนินงาน	จุดเด่น	จุดด้อย	ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ
กลุ่มอภิปราย (Citizens Panels)	<p>1) กลุ่มอภิปรายประกอบไปด้วยกลุ่มตัวอย่างของผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่กำหนด</p> <p>2) สมาชิกในกลุ่มทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนในพื้นที่</p> <p>3) ความเห็นเหล่านี้ได้มีการนำมาใช้เป็นเครื่องมือทำการสำรวจต่อไป (เช่น ทางไปรษณีย์หรือโทรศัพท์)</p>	<p>1) เป็นรูปแบบที่ประหยัดค่าใช้จ่ายและเกิดประสิทธิผลในการที่จะรับรู้ถึงความต้องการและสิ่งจำเป็นที่สุดสำหรับประชาชน</p> <p>2) ข้อมูลกลุ่มจะทำการเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ และมีการแยกวิเคราะห์ในระดับย่อย (ตัวอย่างเช่น ชาติพันธุ์ เพศ พื้นที่เชิงสังคมและเศรษฐกิจ ภูมิศาสตร์ เป็นต้น)</p> <p>3) เปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มเก็บรวบรวมข้อมูลด้านแนวโน้มต่างๆจากงานวิจัยสำรวจต่างๆเพื่อติดตามผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกำหนดนโยบาย</p>	<p>1) มีข้อจำกัดในการเลือกสมาชิกกลุ่ม</p> <p>2) ระเบียบวาระการอภิปรายถูกกำหนดโดยคณะกรรมการกลุ่ม</p> <p>3) ผู้ที่ไม่ได้เป็นตัวแทนหรือสมาชิกปฏิเสธที่จะเข้าร่วมอภิปราย</p> <p>4) สมาชิกกลุ่มอภิปรายอาจยึดติดวิธีการของคณะกรรมการกลุ่ม</p>	<p>1) เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายและรูปแบบดำเนินงานนั้น กลุ่มอภิปรายต้องร่างนโยบายที่เหมาะสมที่สุดกับชุมชนหลักๆ</p> <p>2) มีข้อจำกัดในการรับนโยบายใหม่ๆที่เกิดจากความเห็นและการกำหนดนโยบายชุมชน</p>
การประชุมกลุ่ม (Focus Groups)	<p>1) มีการกำหนดหัวข้อการอภิปราย</p> <p>2) มีผู้ร่วมอภิปราย 6-12 คน เพื่อกำหนดรูปแบบและแผนการเกี่ยวกับการกำหนดโครงสร้างในสังคม</p> <p>3) การประชุมแต่ละครั้งมีรูปแบบไม่เป็นทางการเพื่อส่งเสริมให้มีการอภิปรายอย่างกว้างขวาง</p>	<p>1) กลุ่มที่ประสบความสำเร็จอาจจะมีอิทธิพลต่อความเห็นส่วนรวมและสร้างความรู้สึกที่ดีระหว่างผู้มีส่วนร่วม</p> <p>2) เหมาะสมกับการรับทราบความต้องการของกลุ่มโดยเฉพาะ</p> <p>3) กลุ่มเป้าหมายยังคงรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ</p>	<p>1) หน่วยงานเอกชนที่มีรากฐานด้านการตลาดมีข้อจำกัดในการครอบคลุมประเด็นที่ซับซ้อน</p> <p>2) การขาดผู้เข้าร่วมที่ทราบข้อมูลทำให้การอภิปรายไม่เข้าถึงปัญหาอย่างแท้จริง</p> <p>3) ชี้ให้เห็นและต่อยอดความเปราะบางทาง</p>	<p>1) สามารถใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนให้มีการอภิปรายและแสดงความคิดเห็นแต่ต้องใช้ความละเอียดรอบคอบอย่างมากกับการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น</p> <p>2) ต้องมีผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์</p> <p>3) มีเจ้าหน้าที่กลุ่มทำหน้าที่บันทึก</p> <p>4) จัดเตรียมคำถามเฉพาะที่</p>

วิธีการ	รูปแบบการดำเนินงาน	จุดเด่น	จุดด้อย	ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ
	ในกลุ่มผู้เข้าประชุม	อยู่มาก ผู้อภิปรายสามารถเสวนาเรื่องราวต่างๆ ในลักษณะที่เป็นกันเอง 4) เป็นวิธีที่ดีที่ทำให้ทราบถึงความเห็นของประชาชน	สังคม 4) มาตรฐานการเลือกสมาชิกก่อให้เกิดอคติในการรับฟังความคิดเห็น 5) ผู้เข้าร่วมประชุมมีจำนวนจำกัด จึงปิดกั้นการเป็นตัวแทนในการแสดงความคิดเห็น 6) ศักยภาพในการแสดงความคิดเห็นถูกครอบงำจากปฏิสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับสมาชิกกลุ่มอื่น (โดยเฉพาะจากผู้มีฐานะการเงินดี หรือสถานภาพทางสังคมสูง)	จะใช้ในการเสวนา
การสร้างฉันทามติ (Consensus building exercises)	1) กระบวนการนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเกิดฉันทามติโดยมุ่งเน้นที่ประเด็นต่างๆ 2) ผู้ใกล้เคียงคนกลางจะเป็นผู้ช่วยให้ประชาชนได้แนวทางข้อสรุปที่เป็นประโยชน์กับทุกฝ่าย	1) ช่วยให้ประชาชนพบแนวทางการแก้ปัญหาและทุกคนให้การสนับสนุน 2) สร้างความคุ้นเคยในหมู่สมาชิกและรับฟังมุมมองที่แตกต่าง		1) โดยทั่วไปวิธีนี้ใช้เพื่อชักจูงผู้สนับสนุนให้เห็นพ้องกับประเด็นที่ตกลงเป็นฉันทามติแล้ว 2) การสนทนาแบบโต๊ะกลมยังสามารถใช้ในการดำเนินการอภิปรายได้
การทำการสำรวจความคิดเห็น (Surveys)	1) ข้อมูลมาจากการตอบคำถามของกลุ่มตัวอย่างประชากร 2) คำถามที่ถามกลุ่มตัวอย่างจะเป็นคำถามเดียวกัน 3) มีการใช้รูปแบบการสำรวจต่างๆกันไป เช่น	1) สามารถเข้าถึงคนกลุ่มใหญ่ 2) ถ้าคำถามมีรูปแบบเนื้อหาเดียวกัน ก็จะใช้ทำการศึกษาในระยะยาวได้ (เช่น การติดตามความเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลา	1) ข้อมูลอาจจะไม่สามารถเป็นตัวแทนได้ และสร้างความเข้าใจได้ หากใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างไม่เหมาะสม 2) คำถามค่อนข้างง่าย และถามตรงๆ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจึงไม่	1) เนื่องจากขั้นตอนนี้ใช้เวลานานจึงไม่เหมาะใช้กับวิธีที่ต้องการผลลัพธ์ที่รวดเร็ว 2) สามารถดำเนินการในขั้นตอนทำการศึกษาขั้นต้น (เหมาะสำหรับค้นหาหัวข้อที่มีการศึกษามาก่อนแล้ว)

วิธีการ	รูปแบบการดำเนินงาน	จุดเด่น	จุดด้อย	ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ
	ทางไปรษณีย์ จากผู้ สัมภาน์ โทรศัพท์ เป็น ต้น	ต่างๆ)	<p>ซับซ้อนและเจาะลึก</p> <p>3) ผลการสำรวจมักไม่ สามารถนำมา เปรียบเทียบกันได้</p> <p>4) ประสิทธิภาพการ สำรวจข้อมูลขึ้นกับ จำนวนการตอบกลับ</p> <p>5) การตัดสินใจขั้นต้น จะต้องทำก่อนการ สำรวจเริ่มดำเนินการ และไม่สามารถทำการ เปลี่ยนแปลงเมื่อได้ทำ การสำรวจภาคสนามไป แล้ว</p> <p>6) มีค่าใช้จ่ายสูง</p>	3) มีผู้ดำเนินการที่มีความรู้ และประสบการณ์ในการ ทำการสำรวจและวิเคราะห์ ข้อมูลทางสถิติ
<p>ประชาพิจารณ์ (Public Hearings)</p>	<p>1) รูปแบบการประชุมจะมี มีการกำหนดจำนวนที่ แน่นอนของผู้เข้าร่วม</p> <p>2) การแสดงความคิดเห็น จากวิทยากรและ ประชาชนผู้สนใจถือเป็น ส่วนสำคัญ</p>	<p>1) ทำให้ประชาชนได้รับ รู้เรื่องราวต่างๆ</p> <p>2) เพิ่มศักยภาพในการ ตัดสินใจแก่ประชาชน</p> <p>3) สามารถลดความ ขัดแย้งได้</p>	<p>1) อาจจะถูกครอบงำได้ จากกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง</p> <p>2) การรับฟังความเห็น รูปแบบดำเนินงานนี้ จะต้องเฝ้าติดตามอย่าง มีระวังเพราะอาจจะไม่ ได้มาจากตัวแทนชุมชน</p> <p>3) ไม่ได้สร้างความรู้สึ เป็นเจ้าของ</p> <p>4) ไม่นับรวมผู้ไม่มี ความเห็นและ อาจ หมายถึงคนยากจนและ คนด้อยโอกาสอื่นๆ</p>	<p>1) มีการดำเนินการโดยวิธี อื่นมาก่อนและต้องใช้ เวลาให้ประชาชนได้คุ้นเคย กับประเด็นที่จะสอบถาม ความเห็น</p> <p>2) ข้อมูลต้องเผยแพร่อย่าง ทั่วถึงมาก่อนแล้ว</p> <p>3) ผู้ดำเนินการต้องเข้าใจ กระบวนการ</p>

วิธีการ	รูปแบบการดำเนินงาน	จุดเด่น	จุดด้อย	ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ
เวทีสาธารณะ (Open Houses)	1) ประชาชนได้รับเชิญให้สามารถเข้าฟังและร่วมแสดงความคิดเห็นได้ตลอดเวลาตามสถานที่ วัน เวลา ที่ผู้จัดได้กำหนดไว้ 2) ประชาชนยังสามารถพูดคุยเจ้าหน้าที่ ชมการ แสดงที่จัดไว้ และแบ่งเป็นกลุ่มย่อยเพื่อทำการอภิปราย	1) มีรูปแบบการประชุมที่เป็นกันเอง 2) คณะทำงานสามารถแก้ปัญหาตามข้อร้องเรียนที่ประชาชนต้องการหรือมีข้อสงสัย 3) เปิดโอกาสให้อภิปรายประเด็นที่มีความละเอียดอ่อน 4) พัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในภายภาคหน้า	1) ไม่สามารถให้ความกระจ่างเกี่ยวกับจุดประสงค์การจัดตั้งคณะทำงานหลายชุด	1) เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับการแก้ไขปัญหาที่เผชิญอยู่ 2) เตรียมเจ้าหน้าที่อยู่ประจำ เพื่อให้ข้อมูล
คณะกรรมการที่ปรึกษาประชาชน (Citizen Advisory Committee)	1) โครงสร้างประกอบด้วยองค์กรต่างๆหลายองค์กร (ตั้งแต่ระดับรัฐบาลจนถึงประชาชน) 2) จุดมุ่งหมายที่ตั้งกรรมการคือเป็นตัวแทนของประชาชนส่วนใหญ่	1) ถ้าคณะกรรมการมีเสถียรภาพ ข้อเสนอแนะต่างๆก็จะเกิดผล 2) ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการมีอิทธิพลต่อขบวนการตัดสินใจ 3) คณะกรรมการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูล เสริมสร้างความเชื่อถือให้กับสถาบันและลดความขัดแย้ง	1) ไม่ใช่กลุ่มตัวแทนประชาชนอย่างแท้จริง	1) กรรมการควรมีข้อมูลอย่างถูกต้องและควรปรึกษาหรือประชาชนในเรื่องนั้นอยู่เสมอและนำความเห็นของประชาชนสู่เวทีประชาชน
การวางแผนชุมชน	1) การมีส่วนร่วมใน	1) อนุญาตให้มีกิจการ	1) อาจมีการคาดกันว่า	1) การเลือกตัวแทนที่

วิธีการ	รูปแบบการดำเนินงาน	จุดเด่น	จุดด้อย	ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ
(Community Planning)	<p>ระดับที่กว้างกว่าเพื่อกำหนดระเบียบวาระเชิงนโยบายและอภิปรายวิสัยทัศน์ประชาชนที่มีต่อชุมชนและการให้บริการ</p> <p>2) เน้นผลการทำงานร่วมกัน (อาทิ ความเห็นส่วนรวมเกี่ยวกับวิสัยทัศน์และแผน) มากกว่าที่จะเป็นขั้นตอนการทำงานร่วมกัน (ผู้เข้าร่วมและวิธีการ)</p> <p>3) วิธีการมีส่วนร่วมมีหลายรูปแบบต่างๆ กัน (เช่น เอกสารแนะนำ เผยแพร่ การตอบโต้เป็นลายลักษณ์อักษร การเปิดเวทีอภิปราย เป็นต้น)</p> <p>4) มีการพิจารณากลับกรองข้อเสนอแนะและลำดับความสำคัญตามขั้นตอน โดยให้ผู้ร่วมเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้ง</p>	<p>กำหนดแผนล่วงหน้าในเชิงเสนอแนะ</p> <p>2) มุ่งเน้นการสร้างฉันทานุมัติ ความร่วมมือในแบบทวิภาคีและพหุภาคี</p> <p>3) ผลที่ออกมาเป็นทางการถือเป็นแผนชุมชนแต่หัวใจสำคัญของแผนอยู่ที่ความเข้าใจในประเด็นต่างๆ และมีวิสัยทัศน์ที่ตรงกันในการดำเนินงาน</p> <p>4) สนับสนุนการเชื่อมสัมพันธ์ การเป็นหุ้นส่วนกับองค์กรต่างๆ</p> <p>5) มีบทบาททางการศึกษา</p>	<p>กลุ่มตัวแทนไม่สามารถสนองความต้องการส่วนรวม</p>	<p>กว้างขวางครอบคลุม</p> <p>2) เผยแพร่ผลการดำเนินการสู่ประชาชน เพื่อรับฟังความคิดเห็น</p>
การกำหนดวิสัยทัศน์ (Visioning)	<p>1) ส่วนนี้มีความคล้ายคลึงกับการวางแผนชุมชนแต่ว่าแนวคิดที่ต้องการจะต้องเกี่ยวกับการกำหนดวิสัยทัศน์ที่กว้างขึ้นในการบริการ</p>	<p>1) มุ่งเน้นการสร้างฉันทานุมัติ ความร่วมมือในแบบทวิภาคีและพหุภาคี</p> <p>2) ผลที่ออกมาเป็นทางการถือเป็นแผน</p>	<p>1) อาจมีการคาดกันว่ากลุ่มตัวแทนไม่สามารถสนองความต้องการส่วนรวม</p>	

วิธีการ	รูปแบบการดำเนินงาน	จุดเด่น	จุดด้อย	ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ
	<p>ชุมชนและไม่ค่อยเน้นผลสำเร็จของวิสัยทัศน์มากนัก</p> <p>2) ขั้นตอนการให้ข้อเสนอแนะซึ่งประกอบไปด้วยแนวคิดได้มีการคัดเลือกและกลั่นกรองจนกระทั่งได้ข้อสรุปชัดเจน</p> <p>3) ผลที่ได้มักจะเป็นคำอธิบายอย่างย่อเกี่ยวกับความเป็นได้แทนที่จะเป็นการกำหนดแผน</p>	<p>ชุมชนแต่หัวใจสำคัญของแผนอยู่ที่ความเข้าใจในประเด็นต่างๆและมีวิสัยทัศน์ที่ตรงกันในการดำเนินงาน</p> <p>3) สนับสนุนการเชื่อมสัมพันธ์ การเป็นหุ้นส่วนกับองค์กรต่างๆ</p> <p>4) มีบทบาททางการศึกษา</p>		

วิธีการ	รูปแบบการดำเนินงาน	จุดเด่น	จุดด้อย	ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ
การแจ้งให้ทราบ การแบ่งหน้าที่ความ รับผิดชอบและการ ชักชวนเพื่อให้แสดง ความคิดเห็น (Notification, Distribution and Solicitation of Comments)	1) เป็นรูปแบบการให้ คำปรึกษาที่ง่ายที่สุด 2) เป็นการนำเสนอ รายงานก็ได้ 3) สามารถใช้ร่วมกับ วิธีการอื่นๆ	1) ลักษณะดำเนินงาน เป็นภาพกว้างและมี ตัวแทนกลุ่ม 2) ความโปร่งใสเกิดขึ้น โดยมีการรับรองโดย ขั้นตอนแจ้งให้ทราบ	1) ประสิทธิภาพที่มีต่อ ประชาชนยังมีข้อกังขา 2) มีความเสี่ยงที่ ข้อเสนอแนะอาจจะถูก ครอบงำโดยกลุ่มที่มีการ รวมตัวได้ดีที่สุดพร้อม กับ วิธีนำเสนอข่าวสาร 3) แม้ว่าโอกาสในการมี ส่วนร่วมจะเปิดกว้างแต่ ความสัมพันธ์ระหว่าง ประชาชนผู้มีส่วน เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ยัง จำกัดเนื่องจากทั้งสอง ฝ่ายไม่มีโอกาสสนทนา หรือเจรจากันอย่าง จริงจัง 4) มักเกิดปัญหาในเรื่อง ความโปร่งใสเมื่อการขอ ข้อเสนอแนะมุ่งไปที่ กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง 5) เวลาที่จัดให้เสนอ ความคิดเห็น มีไม่ เพียงพอมีผลให้ ข้อเสนอแนะไม่ตรงกับ ข้อเท็จจริง	1) มีเวลา และทรัพยากรที่ เพียงพอ 2) ใช้ช่องทางรูปแบบที่ เหมาะสมกับบริบทของ กลุ่มและพื้นที่
ประชามติ (Referenda)	1) สนับสนุนให้ ประชาชนมีสิทธิออก เสียงในประเด็นที่ได้ตั้ง ไว้ 2) หน่วยงานรัฐบาลหรือ องค์กรอื่นๆ หรือแม้แต่ ประชาชน สามารถ	1) ส่งเสริมการอภิปราย และกระตุ้นความสนใจ ของประชาชน 2) ช่วยให้ประชาชน เข้าใจกระบวนการ นิติของประชามติไทย	1) ผลประชามติอาจจะ ไม่ตรงกับความต้องการ ของคนส่วนใหญ่ถ้า จำนวน ผู้ออกเสียงมีน้อย 2) ข้อความบางข้อความ อาจจะทำให้เกิดความ	1) ไม่ควรใช้ประชามติโดย แบบตัวแทน 2) ประเด็นที่สอบถามควร มีคำตอบเพียงแค่ว่าเห็นด้วย หรือคัดค้าน 3) ประเด็นที่ตั้งขึ้นมา จะต้องมีจุดยืนที่แน่ชัด (คือ

วิธีการ	รูปแบบการดำเนินงาน	จุดเด่น	จุดด้อย	ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ
	กำหนดหัวข้อที่จะให้ ลงมติ 3) ผลการลงประชามติ อาจจะมีการรวมเข้าไว้ใน การพิจารณาหรือไม่ก็ได้	ทางตรง 4) ผู้ออกเสียงทุกคนมี สิทธิเท่าเทียมกัน 5) มีส่วนเกี่ยวข้องกับ ผู้คนที่อยู่ในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ 6) รัฐบาลไม่อาจละเลย ผลของการลงประชามติ	เข้าใจคลาดเคลื่อนได้ 3) เปิดโอกาสให้ผู้มี อิทธิพลเข้ามามีบทบาท ถ้าองค์กรที่เข้ามามี วิธีการที่หลากหลายกว่า อีกองค์กรเมื่อมีการ รณรงค์สนับสนุนหรือ คัดค้านประชามติที่เสนอ มา	ไม่คาบเกี่ยวกับอีกประเด็น หนึ่งหรือไม่สามารถให้ คำตอบได้) 4) ประชาชนต้องทราบ ข้อมูลเกี่ยวกับหัวข้อที่จะ ทำประชามติล่วงหน้า 5) กรณีที่ผลออกมา ใกล้เคียงกันมากกลุ่มที่แพ้ อาจไม่ยอมรับกติกาได้
ประชามติแบบ มีโครงสร้าง (Structured Value Referenda)	1) วิธีการออกเสียงขั้นต้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อรับฟัง ความเห็นของประชาชน 2) การดำเนินงานจะใช้ หลักการวิเคราะห์การ ตัดสินใจซึ่งมาจากความ ต้องการของประชาชนผู้ ออกเสียงเป็นผู้กำหนด แนวทาง 3) แนวทางดำเนินงาน ได้แก่ 1) เลือกเฟ้นการ ตัดสินใจเชิงนโยบาย 2) กำหนดวัตถุประสงค์ 3) พัฒนาทางเลือกที่เป็น ขั้นตอนทางเทคนิค 4) หาแนวทางแก้ไข ผลกระทบต่างๆ 5) ตั้งคำถาม 6) กำหนดบทบาทหน้าที่ 7) พัฒนาแผนการ ประชาสัมพันธ์	1) ผู้เข้าร่วมมีทางเลือก หลากหลายมากขึ้น 2) เป็นวิธีที่ง่ายต่อการ ปฏิบัติและเข้าใจ อีกทั้ง ยังเป็นประโยชน์ในการ กำหนดนโยบาย 3) ข้อมูลที่มีการเผยแพร่ และการตั้งคำถามมีความ เป็นกลางมากกว่าการลง ประชามติแบบเดิม 4) ผู้ออกเสียงไม่ต้องใช้ เวลานานและสามารถ เลือกสิ่งที่ตนเองต้องการ เพราะว่าตัวเลือกและผล ที่แสดงมีความชัดเจน และง่ายต่อการเข้าใจอยู่ แล้ว	1) มีการดำเนินงานที่ ซับซ้อนและใช้ งบประมาณสูง 2) อาจมีการใช้อำนาจ อย่างไม่เหมาะสมในการ ชี้นำถ้าคนเหล่านั้นมี บทบาทควบคุมการลง ประชามติ 3) ผู้ที่มีความต้องการให้ สิ่งที่ตนคาดหวังเท่านั้น จะใช้วิธีการนี้ 4) การตัดสินใจทุกอย่าง ต้องใช้ข้อมูลหลายด้าน และแนวทางที่ให้เลือก อาจทำให้เกิดอคติในการ ออกเสียง	1) เหมาะกับเนื้อหาที่เจาะ เฉพาะหัวข้อสำคัญและมี คำตอบให้เลือกหลาย คำตอบ 2) เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ ผู้นำทางการเมืองจะต้องมี ความเต็มใจที่จะร่วม ข้อเสนอแนะและรับฟัง ข้อคิดเห็น 3) สามารถลดค่าใช้จ่ายด้วย วิธีการลงมติ 4) สามารถดำเนินการได้ เหมือนกับการสำรวจความ คิดเห็นแต่มีข้อเสียเมื่อ เนื้อหาอาจจะไม่น่าสนใจ เท่ากับการสำรวจความ คิดเห็น

วิธีการต่างๆ ที่กล่าวมานี้ ควรมีการเลือกใช้ให้เหมาะสม เพราะวิธีเดียวกันไม่เหมาะกับบางกลุ่ม สามารถใช้ได้ทุกกรณี

นอกจากนี้เมื่อตกลงจะให้มีการมีส่วนร่วม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดทำแผนการมีส่วนร่วมไว้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมซึ่งแผนนี้ควรมาจากการจัดทำร่วมกันของหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และมีการปรับปรุงแผนได้

ตัวอย่าง

แผนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพลเมือง
ภายใต้แผนงานหลัก.....

1. วัตถุประสงค์

แผนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพลเมืองนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนและตามนโยบายของรัฐและจะใช้เป็นกลยุทธ์ในการดำเนินงาน ซึ่งหน่วยงาน.....จะนำไปใช้เพื่อส่งเสริมและประกันการมีส่วนร่วมของพลเมืองในการพัฒนาและปรับปรุงแผนงาน...X...ตลอดจนตรวจสอบรายงานการปฏิบัติงานประจำปีตามกิจกรรมต่างๆ ตามแผน

แผนงาน...X...นี้ใช้เวลา.....ปี ใช้งบประมาณ.....บาท ซึ่งเป็นงบประมาณประเภท.....โดยแผน...X...นี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ.....

1. ....
2. ....
3. ....

2. การมีส่วนร่วมของพลเมือง

เป้าหมาย เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนสำหรับการจัดทำแผนงาน...X...ของหน่วยงาน.....และของประชาชนทั้งหมด (โดยไม่แบ่งแยกโดยเฉพาะกลุ่ม.....)

1. มีนโยบายเปิดโอกาสและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของพลเมืองและกลุ่มผู้ด้วยโอกาส ในการพัฒนาปรับปรุงแผนและตรวจสอบรายงาน

ขั้นตอนการปฏิบัติงาน

ก. เสริมสร้างการมีส่วนร่วมตามแผนงานและในการจัดทำโครงการและกำหนดกลยุทธ์ เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปรับปรุงแผน ตลอดจนถึงติดตามตรวจสอบรายงาน เป็นระยะเวลา.....ปี

ข. แจ้งให้ประชาชนทราบถึงกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

- 1) ปิดประกาศหรือจัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ หรือหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น
- 2) ส่งจดหมายตรงไปยังบุคคลต่างๆ ที่แสดงความสนใจในโครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามแผนอย่างน้อยที่สุดจะต้องมีการส่งจดหมายไปยังผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาโครงการนี้ รวมทั้งประชาชนกลุ่มต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบ โรงเรียน กรรมการท้องถิ่น องค์กรต่างๆ กลุ่มผู้สนใจ ที่ปรึกษาทางวิชาการ วิศวกร สถาปนิก ชุมชน

ก. หน่วยงานที่รับผิดชอบจะต้องจัดทำประชาพิจารณ์หรือเวทีสำหรับรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ดังนี้

- การจัดทำประชาพิจารณ์หรือจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นประชาชนในช่วง

- 1) ก่อนการพัฒนาและเสนอแผน.....และการระบุความต้องการที่จะพัฒนาโครงการตามลำดับก่อนหลัง

- 2) การปรับปรุงแก้ไขแผนงาน

- 3) การจัดทำรายงานการปฏิบัติการ ก่อนส่งไปยังหน่วยงานระดับสูง

รัฐหรือหน่วยงานจะจัดประชาพิจารณ์อย่างน้อย 2 ครั้ง เพื่อให้ข้อมูลและหาหรือเรื่องของการทำเลที่ตั้ง อย่างน้อยต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า 21 วัน ก่อนการจัดทำประชาพิจารณ์

ง. การมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละโครงการย่อยจะมีการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมเพิ่มเติมตามแต่ความเหมาะสมและลักษณะของโครงการ เช่น ในการสร้างกฎเกณฑ์เพื่อดำเนินโครงการ จำเป็นต้องมีการแจ้งและรับฟังความคิดเห็นจากสาธารณชน

2. ขจัดอุปสรรคต่างๆ ที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผน โดยการใช้อุปกรณ์ต่างๆ ในการเสริมสร้างความสามารถในการมีส่วนร่วม เช่น จัดให้มีเครื่องช่วยฟัง ถ้าม

ขั้นตอนการทำงาน

รัฐหรือหน่วยงานจะตีพิมพ์ประกาศในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำประชาพิจารณ์และข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ ประกาศต้องระบุหมายเลขโทรศัพท์ของผู้ประสานงาน โครงการไว้ด้วย นอกจากนี้ยังต้องมีข้อมูลต่างๆ ในภาษาต่างๆ ที่คนที่เกี่ยวข้องเข้าใจได้ และต้องมีการปิดประกาศล่วงหน้า 5 วัน สำหรับกรณีพิเศษ

3. ปรึกษาหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

ขั้นตอนการทำงาน

หน่วยงานส่งประกาศเกี่ยวกับการประชุมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การจัดทำประชาพิจารณ์ในเรื่องร่างแผนไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกลุ่มผู้สนใจทั้งหมด

3. ข้อมูลที่จะเผยแพร่

เป้าหมาย ต้องแน่ใจว่าประชาชนและกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้รับข้อมูลที่เหมาะสมในเรื่องของแผนการปรับปรุงแก้ไข และการรายงานผลการปฏิบัติงาน

นโยบาย จัดทำเอกสารเกี่ยวกับแผนและเอกสารอื่นๆ ประกอบและแจกจ่ายให้กับสาธารณชนในเวลาที่ถูกต้อง และในราคาที่เหมาะสมเพื่อกระตุ้นให้มีการแสดงความคิดเห็น และให้ข้อมูลเพิ่มเติม

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ก. ก่อนที่หน่วยงานของรัฐจะเสนอแผนไปยังระดับสูงต่อไป ควรให้ข้อมูลต่อไปนี้แก่ประชาชน หน่วยงานส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน และของรัฐ ตลอดจนกลุ่มผู้สนใจ

- 1) จำนวนความช่วยเหลือที่จะได้รับ
- 2) ระดับของกิจกรรมต่างๆที่จะเกิดขึ้นในโครงการต่างๆ
- 3) ประมาณการจำนวนเงินช่วยเหลือที่จะได้รับ ประชาชนที่มีรายได้น้อยหรือกลุ่มผู้ด้อยโอกาส
- 4) แผนงานต่างๆ เพื่อลดผลกระทบและความช่วยเหลือที่มี

ข. ร่างแผนเพื่อการรับฟังข้อคิดเห็น จัดทำบทสรุปของแผนซึ่งรวมรายละเอียดของเนื้อหา จุดประสงค์ และรายละเอียดของทำเลที่ตั้งที่จะถูกสำรวจตามแผน รวมทั้งแจกจ่ายร่างแผนนี้ไปยังกรรมการชุมชน กรรมการท้องถิ่นต่างๆ หน่วยงานส่วนท้องถิ่น เพื่อการตรวจสอบของสาธารณชน

ค. จัดให้ผู้สนใจ หน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ มีเวลาอย่างน้อย 30 วัน เพื่อพิจารณาและแสดงความคิดเห็น ต่อร่างแผนงาน แผนการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือร่างแผนงานผลการดำเนินงานอย่างเป็นทางการ โดยระยะเวลา 30 วันนี้จะดำเนินการก่อนการเสนอแผนไปยังหน่วยงานระดับสูงกว่าต่อไป

ง. จัดทำเอกสารเผยแพร่หรือตีพิมพ์ลงในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเพื่อแจ้งให้ประชาชน กลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องหรือสนใจ ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทราบถึงแผนงานการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง การจัดทำ รายงานผลการดำเนินงาน

4. การเข้าถึงประเด็นต่างๆ

เป้าหมาย เพื่อให้ประชาชน องค์กรสาธารณชน กลุ่มต่างๆ ที่สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารและ ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องที่มีการบันทึกหรือจัดเก็บไว้ ตลอดจนการใช้เงินงบประมาณภายใต้โครงการต่างๆ ได้อย่าง ทันการณ์และมีเหตุผล

นโยบาย จัดให้มีสำเนาของแผนข้อมูลและเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสำหรับสาธารณชนอย่างเหมาะสม และทันการณ์เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนให้ข้อมูลข่าวสารตลอดจนข้อคิดเห็น

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ก. เปิดเผยข้อมูลต่างๆ ที่จัดเก็บไว้โดยใช้งบประมาณของโครงการให้สาธารณชน ได้ตรวจสอบได้ใน เวลาราชการ การร้องขอข้อมูลเพิ่มเติมอาจทำได้โดยกำหนดเวลาที่เหมาะสม สำเนาเอกสารต่างๆ ต้องนำมา เผยแพร่โดยใช้ค่าใช้จ่ายที่เหมาะสมตามที่มีการตั้งกฎเกณฑ์ไว้

ข. โดยเก็บรักษาข้อมูลบันทึกต่างๆ ไว้เป็นระยะเวลา 5 ปี

5. การช่วยเหลือด้านเทคนิค

เป้าหมาย จัดให้มีการช่วยเหลือทางด้านเทคนิคแก่บุคคลหรือกลุ่มต่างๆที่ร้องขอ เพื่อให้สามารถพัฒนา ข้อเสนอโครงการเพื่อรับการสนับสนุนทางการเงินภายใต้โครงการต่างๆ ของแผนงานนี้

นโยบาย

1. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ สัมมนา หรือกิจกรรมช่วยเหลือทางเทคนิคต่างๆ เพื่อช่วยบุคคลหรือกลุ่มต่างๆ ให้สามารถพัฒนาข้อเสนอโครงการหรือดำเนินโครงการต่างๆ ภายใต้แผนงานนี้ได้

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. รวบรวม ข้อเสนอของความคิดเห็นต่างๆ ที่ได้รับจากการทำประชาพิจารณ์ ตลอดจนการสนองตอบของรัฐที่แสดงว่าข้อคิดเห็นนั้นได้นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงแผนงานไว้เป็นภาคผนวกของแผนงานด้วยหรืออาจรวบรวมไว้เป็นเอกสารอีกชุดหนึ่งเพื่อเป็นหลักฐาน เนื่องจากเอกสารที่ระบุความคิดเห็นของประชาชน ตลอดจนการตอบสนองต่างๆ ต้องเก็บรักษาไว้ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขแผนงานและจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน และจัดส่งสำเนาไปยังหน่วยงานระดับสูงกว่าต่อไป

2. จัดทำกระบวนการที่จะรับและบันทึกข้อร้องเรียนของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับร่างแผนงานแผนงานขั้นสุดท้าย การปรับปรุงแก้ไขแผนและรายงานประจำปี

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ก. จัดทำแฟ้มบรรจุข้อร้องเรียนทั้งหมดของประชาชนในเรื่องร่างแผนงาน แผนงานฉบับสุดท้าย และรายงานประจำปี แฟ้มเหล่านี้ต้องให้ประชาชนสามารถเข้าดูได้ตามที่ร้องขอ

ข. อ้างถึงข้อร้องเรียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติโครงการ ในระดับท้องถิ่นต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และขอให้มีการตอบสนอง โครงการจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรต่อผู้ร้องเรียน ภายใน 15 วัน โดยมีสำเนาจดหมายตอบเก็บไว้ที่หน่วยงานของรัฐ

6. เกณฑ์การปรับปรุงแก้ไข

เป้าหมาย จัดทำเกณฑ์ขั้นต่ำสำหรับการพิจารณาว่า ควรเปลี่ยนแปลงปรับปรุงแผนงานหรือไม่เพื่อนำมาสู่การปรับปรุงแผนงานตามที่ประชาชนต้องการ

นโยบาย

1. ประกันการมีส่วนร่วมของพลเมืองอย่างเต็มที่ในการแก้ไขแผนงาน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ก. การดำเนินกิจการต่อไป ต้องเป็นการแก้ไขแผนที่มีมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชน

1) การเพิ่มเติมแก้ไขใด ๆ ต่อการจัดสรรและงบประมาณในโครงการต่างๆ ของแผนงาน

2) การเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ใดๆ ความต้องการเร่งด่วน วัตถุประสงค์ในการยอมรับแผน

2. จัดให้มีความยืดหยุ่นในการแก้ไขแผนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกรณีฉุกเฉิน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ก. ในกรณีที่มีความต้องการเร่งด่วนในพื้นที่ ที่มีความเสียหายเกิดขึ้น หรือในพื้นที่ที่ผู้ว่าการแจ้งความเสียหาย อาจให้มีการปรับปรุงแก้ไข ในเรื่องของการจัดสรรงบประมาณได้ โดยต้องไม่หวั่นไหวงบประมาณเปลี่ยนแปลงเกินกว่าร้อยละ 10 ของเงินงบประมาณเดิม และต้องจัดทำเอกสารเผยแพร่ที่แสดงจำนวนเงินและเป้าหมายการใช้เงิน เพื่อเยียวยาความเสียหาย โดยจัดพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นก่อนมีการโอนเงินไป อนึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ ใช้ได้เฉพาะรอบปีหนึ่งๆ เท่านั้น

การมีส่วนร่วมตามกฎหมายอื่นๆ

จากการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และต่อเนื่องมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีเจตนารมณ์สำคัญในเรื่องของการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้จำเป็นต้องมีการปรับปรุง แก้ไข หรือตรากฎหมายขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญดังกล่าว ด้วยรัฐธรรมนูญถือเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ อย่างไรก็ดี กฎหมายหลายฉบับได้มีการบัญญัติในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้บ้างแต่ไม่ครอบคลุมการมีส่วนร่วมทุกระดับ และปัจจุบันนี้กำลังมีการแก้ไขให้สอดคล้อง นอกจากนี้ด้วยกระแสของโลกาภิวัตน์ ที่ให้ความสนใจกับการอนุรักษ์และประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ทำให้มีข้อตกลงระหว่างประเทศมากมายในเรื่องดังกล่าว และกฎหมายของประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้าไปเกี่ยวข้องเสมอ ไม่เว้นแม้ในกระบวนการร่างกฎหมาย

ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างกฎหมายอื่นๆนอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วในส่วนอื่น และกฎหมายของต่างประเทศพอสังเขปดังต่อไปนี้

กฎหมายไทยอื่นๆ

พระราชบัญญัติ สถาปนาการเมือง พ.ศ. 2551

กฎหมายนี้จัดให้มีสภาพพัฒนาการเมือง ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาการเมืองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง ทั้งนี้ โดยมีการส่งเสริมภาคประชาสังคม และการเมืองภาคพลเมือง

ส่งเสริมและให้ความช่วยเหลือประชาชน ชุมชน และองค์กรภาคประชาสังคมให้สามารถใช้สิทธิตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ทั้งในการรับทราบและเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผนด้านต่างๆ ทั้งระดับชาติและท้องถิ่น การตัดสินใจทางการเมือง การจัดทำบริการสาธารณะและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและร่วมมือกับสภาองค์กรชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยสภาองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้

โดยที่องค์กรภาคประชาสังคม หมายรวมถึงชุมชน ชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมซึ่งรวมกันเป็นสภาองค์กรชุมชนตำบลตามกฎหมายว่าด้วยสภาองค์กรชุมชน และองค์กรภาคประชาสังคมอื่น

เพื่อสนับสนุนการเสริมสร้างการเมืองภาคพลเมืองจึงมีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองขึ้นเพื่อช่วยเหลือกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่

จึงเป็นกฎหมายที่มุ่งเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอีกฉบับหนึ่ง

พระราชบัญญัติ สภากองกรชุมชน พ.ศ. 2551

กฎหมายนี้ส่งเสริมการขับเคลื่อนภาคประชาสังคมในชุมชน โดยเรียกว่าสภากองกรชุมชนตำบล โดยที่
 องกรชุมชนคือองกรที่เป็นการรวมของชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ที่จัดตั้งตามกฎหมายนี้
 ทั้งนี้ชุมชนคือกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกัน โดยมีผลประโยชน์และวัตถุประสงค์ร่วมกันเพื่อช่วยเหลือ
 หรือสนับสนุนกัน หรือทำกิจกรรมอันชอบด้วยกฎหมายและศีลธรรมร่วมกันหรือดำเนินการอื่นอันเป็นประโยชน์
 ร่วมกันของสมาชิก มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีระบบบริหารจัดการและการแสดงเจตนาแทนกลุ่มได้
 ชุมชนท้องถิ่นคือชุมชนที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่หมู่บ้านหรือตำบล
 ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม คือชุมชนท้องถิ่นซึ่งเกิดขึ้นก่อนประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
 พุทธศักราช 2550

ภารกิจของสภากองกรชุมชนที่สำคัญคือส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกองกรชุมชนอนุรักษ์หรือ
 ฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของชุมชนและของชาติ ส่งเสริมให้เกิดการร่วมมือ
 กับองกรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานของรัฐในการจัดการและบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จาก
 ทรัพยากรธรรมชาติที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและประเทศชาติอย่างยั่งยืน จัดให้มีเวทีการปรึกษาหารือกันของ
 ประชาชนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการให้ความคิดเห็นต่อการดำเนิน โครงการหรือกิจกรรมของ
 หน่วยงานต่างๆ ที่มีผลหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือทรัพยากรธรรมชาติ สุขอนามัย
 คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ทั้งนี้ต้องมีการนำความเห็นของประชาชนมาประกอบการพิจารณา

นอกจากนี้กฎหมายนี้มีความเชื่อมโยงกับกฎหมายสภาพพัฒนาการเมือง เพราะสมาชิกสภาพพัฒนา
 การเมืองส่วนหนึ่งมาจากสภากองกรชุมชน (จังหวัดละ 1 คน)

พระราชบัญญัติสุขภาพ แห่งชาติ พ.ศ. 2550

พ.ร.บ. สุขภาพฉบับนี้ ประกาศใช้เป็นทางการเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2550 เป็นกฎหมายที่มีการ
 เตรียมการมายาวนานกว่า 7 ปีฉบับนี้เกิดขึ้นเพื่อประชาชน มาจากประชาชน และเป็นของประชาชน ผู้คนนับล้าน
 ได้มีส่วนร่วมในทุกจังหวัด ทั้งเวทีเล็กเวทีใหญ่ ตั้งแต่หมู่บ้านถึงสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ร่วมประชุม เสนอ
 แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องสุขภาพ ระบบ โครงสร้าง แนวทางการส่งเสริม ดูแลรักษา

ทั้งนี้ได้มีเวทีเสวนาดำเนินไปพร้อมกับกิจกรรมการดูแลสุขภาพของประชาชน ทั้งที่ประชาชนดูแล
 ตนเอง การออกกำลังกาย การจัดการเรื่องการเงินการอยู่ที่ดี การเรียนรู้เรื่องการดูแลสุขภาพเบื้องต้น และในส่วนของ
 สถาบันเกี่ยวกับสุขภาพก็พัฒนาตนเองทั้งแนวรุกแนวรับ ทั้งการส่งเสริมป้องกันและการรักษา ทั้งสร้างและซ่อม

พ.ร.บ.สุขภาพนี้มุ่งหมายทำให้เกิดสำนึกใหม่ว่าสุขภาพเป็นของประชาชน แต่ละคนสามารถสร้างได้
 ชุมชนประชาคมร่วมกัน ที่สำคัญคือในมาตรา 5 ที่ระบุว่าบุคคลมีสิทธิในการดำรงชีวิตในสิ่งแวดล้อมและ
 สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ ทั้งนี้บุคคลมีหน้าที่ร่วมกับหน่วยงานของรัฐในการดำเนินการให้เกิดสิ่งแวดล้อม
 และสภาพแวดล้อมตามวรรคแรกของมาตรา 5 นี้ และในมาตรา 13 ที่บุคคลหรือคณะบุคคลมีสิทธิร้องขอให้มีการ
 ประเมินและมีสิทธิร่วมในกระบวนการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพจากนโยบายสาธารณะ ตลอดจนมีสิทธิ

ได้รับข้อมูล คำชี้แจงและเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อสุขภาพหรือต่อชุมชนและแสดงความเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว

โดยในมาตรา 40 ของพระราชบัญญัตินี้ กำหนดให้มีการจัดสมัชชาสุขภาพเฉพาะพื้นที่ หรือสมัชชาสุขภาพเฉพาะประเด็น หรือสนับสนุนให้ประชาชนมารวมตัวกันเพื่อจัดสมัชชาสุขภาพเฉพาะพื้นที่ หรือสมัชชาสุขภาพเฉพาะประเด็น

ทั้งนี้สมัชชาสุขภาพคือกระบวนการที่ให้ประชาชนและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องได้ร่วมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และเรียนรู้อย่างสมานฉันท์เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพหรือเพื่อความสุขภาพของประชาชน โดยจัดให้มีการประชุมอย่างเป็นระบบและอย่างมีส่วนร่วม

กฎหมายสุขภาพฉบับนี้ไม่ได้เน้นการบังคับและการลงโทษ เน้นการส่งเสริม ทั้งมี "ธรรมนูญสุขภาพ" เพื่อสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ แบบที่คนพึ่งพาตนเอง ดูแลสุขภาพตัวเองได้มากยิ่งขึ้น ดังระบุในมาตรา 41 ที่ให้คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติจัดทำธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพเพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และการดำเนินการด้านสุขภาพของประเทศเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ

พระราชบัญญัติ โรงงาน พ.ศ. 2535

เนื่องจากกฎหมายนี้บัญญัติขึ้นก่อนการมีรัฐธรรมนูญที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน อย่างไรก็ตามก็ถือกฎหมายฉบับนี้ก็จัดว่ามีเรื่องของความร่วมมืออยู่บ้าง แต่มักเป็นการให้ร่วมปฏิบัติตามกฎหมายมากกว่าการร่วมรับรู้ คิด ให้ความเห็น ตัดสินใจ อย่างไรก็ตามก็ดีในการตรวจสอบนั้นมี การให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบโรงงานหรือเครื่องจักร แทนเจ้าหน้าที่ได้ดังปรากฏใน มาตรา 9

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535

พรบ. สาธารณสุข พ.ศ. 2535 มีการตั้งคณะกรรมการสาธารณสุขซึ่งมีคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่มาจากผู้มีความรู้สามารถหรือประสบการณ์ในการสาธารณสุข จัดว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีความรู้เข้าไปมีส่วนร่วม ดังมาตรา 10 เพื่อให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) เสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีในการกำหนดนโยบาย แผนงานและมาตรการเกี่ยวกับการสาธารณสุข และพิจารณาให้ความเห็นในเรื่องใดๆ เกี่ยวกับการสาธารณสุขตามที่รัฐมนตรีมอบหมาย
- (2) ศึกษา วิเคราะห์และให้ความเห็นต่อรัฐมนตรีในการปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งเกี่ยวกับการสาธารณสุข
- (3) ให้คำแนะนำต่อรัฐมนตรีในการออกกฎกระทรวง และต่อราชการส่วนท้องถิ่นในการออกข้อกำหนดของท้องถิ่น
- (4) ให้คำปรึกษาแนะนำแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นในการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้
- (5) กำหนดโครงการและประสานงานระหว่างส่วนราชการและราชการส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้

(6) ควบคุม สอดส่องการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการที่มีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติการตามกฎหมาย เกี่ยวกับการสาธารณสุขเพื่อรายงานต่อรัฐมนตรี

(7) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ

นอกจากนี้กฎหมายฉบับนี้นับเป็นกฎหมายที่ก้าวหน้า เพราะเป็นการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น ซึ่งกฎหมายอื่นไม่มี แต่ปัญหาคือท้องถิ่นยังขาดความสามารถในการบังคับใช้กฎหมาย และออกข้อบัญญัติ หรือข้อกำหนดที่ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยในกฎหมายนี้ให้อำนาจท้องถิ่นในการดูแลเรื่องขยะมูลฝอยในเขตตน ดังปรากฏในมาตรา 18 และ 19

มาตรา 18 การกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยในเขตราชการส่วน

ท้องถิ่นใดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น

ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ราชการส่วนท้องถิ่นอาจมอบให้บุคคลใด

ดำเนินการตามวรรคหนึ่งแทนภายใต้การควบคุมดูแลของราชการส่วนท้องถิ่น

หรืออาจอนุญาตให้บุคคลใดเป็นผู้ดำเนินการกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยตาม

มาตรา 19 ก็ได้

มาตรา 19 ห้ามมิให้ผู้ใดดำเนินการรับทำการเก็บ ขน หรือ

กำจัดสิ่งปฏิกูล หรือมูลฝอย โดยทำเป็นธุรกิจหรือ โดยได้รับประโยชน์ตอบแทน

ด้วยการคิดค่าบริการ เว้นแต่จะได้รับใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น

พระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546

กฎหมายนี้เป็นกฎหมายใหม่ที่ออกมาเพื่อให้หน่วยงานราชการให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการที่ดี ที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีความโปร่งใสในการทำงาน มีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า มีการอำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการของประชาชน และมีการประเมินผลการทำงาน มีการลดขั้นตอนการทำงานเพื่อให้เกิดความคล่องตัว ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน โดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง ดังรายละเอียดดังนี้

การบริหารราชการเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขของประชาชน มาตรา 7-8

การบริหารราชการเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ มาตรา 9-19

การบริหารราชการอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ มาตรา 20-26

การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน มาตรา 27-32

การอำนวยความสะดวกและการตอบสนองความต้องการของประชาชน มาตรา 37-44

กฎหมายที่นำเสนอนี้เป็นเพียงบางส่วนเท่านั้น อย่างไรก็ตามกฎหมายต่างๆที่มีได้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญจำเป็นต้องได้รับการแก้ไข ทั้งยังมีกฎหมายอีกหลายฉบับที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ว่าต้อง

มี แต่ยังมีได้ออกมาบังคับใช้แต่อย่างใด ทำให้ประชาชนยังขาดช่องทางในการเข้ามาสู่กระบวนการมีส่วนร่วม ได้อย่างสมบูรณ์

กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

สิทธิตามสนธิสัญญาอาร์ฮุส The Aarhus Convention

การพัฒนาในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ให้ความสำคัญกับเรื่องของการมีส่วนร่วมอย่างมาก จัดเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญ สัพท์คำว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน การเกี่ยวข้องของพลเมือง การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สิทธิของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ความกังวลของท้องถิ่น การแทรกแซงขององค์กรพัฒนาเอกชน การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร สิทธิตามสนธิสัญญาอาร์ฮุส Aarhus Convention จัดเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาในเรื่องของการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ในศตวรรษที่ 21

สนธิสัญญา อาร์ฮุส เป็นข้อตกลงร่วมของที่ประชุม สิ่งแวดล้อมเพื่อยุโรป ในเมืองอาร์ฮุส ประเทศเดนมาร์ก เมื่อ 25 มิถุนายน 2541 และมีผลบังคับใช้ ภายใน 90 วันในประเทศที่ตกลงรับ โดยมีสาระสำคัญคือเรื่อง การประกันสิทธิทางสิ่งแวดล้อมเป็นสิทธิมนุษยชน และการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจ และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในเรื่องของสิ่งแวดล้อม ในช่วงแรกประเทศในยุโรปได้เซ็นรับเพื่อนำไปปฏิบัติ นอกจากนี้ในเวลาต่อมา ประเทศอื่นๆในทวีปนี้ได้นำไปใช้เช่นกัน จนกลายเป็น สนธิสัญญาระดับโลก ทั้งนี้จัดเป็นสนธิสัญญาระหว่างชาติที่ให้ความสำคัญของสิทธิของประชาชนที่จะมีชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี จัดเป็นหลักของกฎหมายระหว่างชาติ โดยมีเสาหลัก 3 ประการที่เป็นตัวชี้วัดการเป็นประชาธิปไตย กล่าวคือการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วม และการได้รับความเป็นธรรมในกระบวนการทางศาล

กฎหมายของหลายๆประเทศมีการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับสนธิสัญญาดังกล่าว

กฎหมายอื่นๆ

กฎหมายนานาชาติที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม เรื่องพื้นที่อนุรักษ์ สัตว์หายาก ความหลากหลายทางชีวภาพเหมืองแร่

กฎหมายอื่นๆที่สำคัญและมีการนำเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้าไปเกี่ยวข้องเช่นกฎหมายเหมืองแร่ ที่ให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความเห็น ทั้งนี้เพื่อปกป้องสิทธิของชนกลุ่มน้อยที่มักได้รับผลกระทบจากการทำเหมืองแร่ กฎหมายนานาชาติปัจจุบันกำหนดให้ชนดั้งเดิมมีส่วนในการพัฒนาที่ดินที่พวกเขาอาศัยอยู่ ทั้งนี้เพื่อป้องกันความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น

สำหรับการทำเหมืองแร่และการพัฒนาทรัพยากร มีกฎหมายที่สำคัญคือ

The 1972 Convention for the Protection of the World Cultural and Natural Heritage

The 1971 Ramsar Convention on Wetlands of International Importance

The 1992 Convention on Biodiversity

กฎหมายเหล่านี้ล้วนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในประเทศสหรัฐอเมริกา การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญในโครงการเหมืองแร่และทรัพยากรธรรมชาติ กฎหมายที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมีผลต่อการวางแผน การเลือกทำเล และการพัฒนาโครงการ กฎหมายที่สำคัญเช่น The National Environmental; policy Act, Endangered Species Act, Surface Mining Control และ Reclamation Act, and the Coastal Zone Management Act เป็นต้น โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้น เช่นตั้งแต่การเลือกทำเล จนกระทั่งปิดโครงการ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในประเทศอื่นๆ

เดนมาร์กมีวัฒนธรรมของการมีสิทธิตามระบอบประชาธิปไตยที่รวมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวางเข้าไปในกระบวนการตัดสินใจของรัฐ ทั้งนี้เป็นไปตาม The Aarhus convention และมีการนำไปปฏิบัติอย่างกว้างขวาง

ในนอร์เวย์ กฎหมายการมีส่วนร่วมในทรัพยากรได้รับการพัฒนาขึ้นมาราว 40 ปีแล้ว โดยการเป็นกฎหมายและการตัดสินใจของศาล ในเรื่องของพลังงาน การพัฒนาแหล่งน้ำ การเปลี่ยนรัฐธรรมนูญในปี 2533 มีภาวะที่เรื่องการมีส่วนร่วมและมีการนำเรื่องของสิทธิในสิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชนเข้ามาไว้ด้วย กฎหมายการมีส่วนร่วมถูกนำมาใช้ในกระบวนการวางแผนของรัฐ กระบวนการอนุมัติในเรื่องการพัฒนา การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการดำเนินการและยกเลิกโครงการ

ในเนเธอร์แลนด์มีการพัฒนาเรื่อง กฎหมายมีส่วนร่วมมานานแล้ว โดยเฉพาะในเรื่องพลังงาน และภาคทรัพยากรธรรมชาติ มีการนำเรื่องสนธิสัญญาอาร์ฮูสมาปฏิบัติ

บรรณานุกรม

- คณะวิจัยสถาบันพระปกเกล้า. *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ* เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้าครั้งที่ 4 เรื่อง 5 ปีของการปฏิรูปการเมืองตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ วันที่ 8 - 10 พฤศจิกายน 2545 ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ
- เจมส์ แอล เครตัน. *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจของชุมชน*. แปลโดย ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์. นนทบุรี: ศูนย์สันติวิธีเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตย, 2543.
- ปราณี พันธุมสินชัย. 2536. *การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน* ในสิ่งแวดล้อม 36 ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม เอกสารประกอบการสัมมนาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ครั้งที่ 4 สมฤดี นิโครวัฒน์ยังยงและคณะ. (บรรณาธิการ) กรุงเทพฯ: องค์กรพัฒนาเอกชนร่วมจัดการสัมมนาสิ่งแวดล้อม 36.
- สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย สถาบันพระปกเกล้า และสำนักงานคณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน. *ธรรมชาติที่วัดได้ ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: บริษัท ไทยกราฟิคแอนด์พริ้น จำกัด, 2545.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ภาษาอังกฤษ

Cohen, J.M. and Uphoff, N. Rural. *Development Participation: Concept and Measure for Project Design Implementation and Evaluation*. New York: Cornell University, 1977.